

PRESSMEDDELANDE från EU:s narkotikacentrum i Lissabon

ÅRSRAPPORTEN FÖR 2004: VIKTIGA FRÅGOR

Tecken på framsteg: färre narkotikadödsfall, färre nya hiv-fall och minskad heroinanvändning – men också allt starkare oro över ökad användning av andra droger

(25.11.2004 LISSABON **FÅR EJ OFFENTLIGGÖRAS FÖRE 10H00/lokal tid i Bryssel**) – Det finns positiva tecken som tyder på att det har gjorts framsteg i strävan att minska en del av narkotikamissbrukets värsta skadeverkningar. Trenden för antalet narkotikarelaterade dödsfall går nedåt efter att ha varit uppåtgående i många år, användningen av heroin har stabiliserats i många länder och hiv-epidemin bland injektionsmissbrukarna kan vara på väg att avta i vissa av de nya EU-medlemsstaterna. Samtidigt intensifieras nu åtgärderna för att minska narkotikans skadeverkningar och i stora delar av Europa har narkotikamissbrukarna nu bättre tillgång till behandling och vård, säger **direktören för EU:s narkotikacentrum, Georges Estievenart**.

– Men det finns en risk att några av dessa positiva trender kan vara kortlivade, och det finns en påtaglig oro för potentiella narkotikaepidemier, särskilt i en del av de nya medlemsstaterna i vår union. Och vi får inte glömma att användningen av narkotika över lag ligger på en historiskt sett hög nivå: från många länder rapporteras det om en tilltagande kokainanvändning, och allt fler använder cannabis och ecstasy i vissa delar av Europa, även om bilden är mindre entydig på den punkten, tillägger **Estievenart**.

Detta säger han i samband med att det Lissabonbaserade **ECNN** i dag i **Bryssel** lanserar sin **Årsrapport för 2004 om situationen på narkotikaområdet i Europeiska unionen och Norge** ⁽¹⁾.

ÖVERSIKT ÖVER NARKOTIKASITUATIONEN I EUROPA

Ökning av antalet personer som söker behandling för kokainmissbruk

Fler européer söker nu behandling för kokainrelaterade problem, står det i dagens rapport. I **Nederländerna** och **Spanien** är nu kokain den näst oftast uppgivna drogen – efter heroin – inom den specialiserade behandlingsvården. Kokain står i dessa båda länder för en dryg tredjedel (35%) respektive en dryg fjärdedel (26%) av alla önskemål om behandling. I de flesta länderna gäller behandlingsefterfrågan missbruk av pulverkokain snarare än rökbart crack-kokain (men det finns undantag, bl.a. **Nederländerna**, där omkring två tredjedelar av önskemålen om kokainbehandling avser crack). Det har konstaterats en växande oro över användning av crack i ett antal städer i **Tyskland, Spanien, Frankrike, Nederländerna** och **Förenade kungariket**.

Man har ännu inte fått fram någon läkemedelsbaserad substitutionsbehandling för kokainmissbruk (däremot finns sådana behandlingar för opiatmissbruk), men behandlingsmetoder som syftar till att ändra patienternas beteende verkar göra viss nytta.

Enkäter i **EU**-länderna visar att mellan 1% och 10% av de yngre européerna (15–34 år) uppger att de någon gång har använt kokain, och att ungefär hälften av dessa uppger sig ha använt drogen det senaste året, säger **ECNN**. Dessutom visar enkäterna att andelen som har använt kokain under det senaste året har ökat något

bland ungdomar i **Danmark, Tyskland, Spanien** och **Förenade kungariket**. Lokala ökningarna har konstaterats även i **Grekland, Irland, Italien** och **Österrike**. Totalt sett uppgår mindre än 1% av alla vuxna (15–64 år) i **EU** att de har använt kokain under det senaste året, men i **Spanien** och **Förenade kungariket** ligger andelen över 2%, vilket är i nivå med motsvarande andel i **USA**. I städer och i vissa grupper kan användningen vara mycket mer utbredd: i en del enkäter bland besökare på vissa danstillställningar har 40–60% sagt sig ha använt kokain någon gång.

Det är fortfarande sällsynt i Europa med dödsfall som tillskrivs enbart kokain, även om det nu kanske sker en ökning. I **Nederländerna** inträffade det 1994 två dödsfall som tillskrevs enbart kokain, men 2001 hade antalet stigit till 26. I **Förenade kungariket** blev det mellan 1993 och 2001 vanligare att kokain nämndes i dödsattester (men antalet fall var ändå mycket mindre än antalet opiatrelaterade dödsfall). Av toxikologiska uppgifter framgår att man i vissa länder påträffade kokain i kombination med opiater i en stor del av de narkotikarelaterade dödsfallen – 46% i **Spanien** och 22% i **Portugal**. Det har nyligen uppstått oro över att ämnen som tillsätts vid kokainberedning kan ge ökade hälsorisker. Ett exempel är att fenacetin – ett tillsatsmedel som relativt ofta finns i pulverkokain – har kopplats till cancer och andra sjukdomar i lever, njurar och blod.

Trenden för beslagtagna kokainmängder gick uppåt i nästan alla **EU**-länderna mellan 1997 och 2002. År 2002 ökade mängden i **Tyskland, Frankrike** och **Italien** men minskade i **Spanien, Nederländerna** och **Portugal**. Detta kan möjligen tyda på att kokainet nu smugglas in i Europa längs delvis nya vägar.

Tecken på tungt cannabismissbruk bland tonåringar

Cannabis är fortfarande den mest använda olagliga drogen i **EU**. Ungefär var femte (20%) vuxen europé har testat drogen minst en gång. Andelen som har testat cannabis är i allmänhet störst bland unga människor (15–34 år). I den åldersgruppen varierar andelen från under 15% i **Estland, Portugal** och **Sverige** till 35% eller mer i **Danmark, Spanien, Frankrike** och **Förenade kungariket**. Enligt enkäter har ungefär 5–20% av de unga européerna använt cannabis under det senaste året.

Omkring 10% av de 15–16-åriga skoleleverna i **Grekland, Malta, Finland, Sverige** och **Norge** har någon gång testat cannabis, att jämföra med över 30% i **Tjeckien, Spanien, Frankrike** och **Förenade kungariket**.

De flesta som använder cannabis gör detta bara vid enstaka tillfällen eller under en begränsad tid. Men dagens rapport visar att ungefär 15% av de 15–16-åriga skolelever i **EU** som har använt cannabis under det senaste året är "tungt" cannabismissbrukare (enligt definitionen att de använder drogen minst 40 gånger per år). Mer än dubbelt så många pojkar som flickor är "tungt missbrukare". Bland pojkarna varierar andelen "tungt missbrukare" från 1% i **Lettland, Litauen, Malta, Finland** och **Sverige** till 5–10% i **Belgien, Tyskland, Spanien, Frankrike, Irland, Slovenien** och **Förenade kungariket**. För flickorna ligger andelen i intervallet 0–4,6%. (Mer information om cannabis finns i pressmeddelandet om temakapiteln.)

Totalt sett är bilden av cannabistrenderna inte entydig, men de uppgifter som finns att tillgå tyder på att antalet unga människor som använder cannabis har stabiliserats under de senaste 2–4 åren i **Nederländerna, Finland, Sverige** och **Norge** – även om nivåerna historiskt sett ligger högt.

Över hela **EU** är cannabis den drog som dominerar när det gäller beslag, utom i **Lettland** där heroinbeslagen kommer på första plats. De flesta cannabisbeslagen i **EU** görs av **Förenade kungariket**, och därefter följer **Spanien** och **Frankrike**. Volymmässigt har dock **Spanien** svarat för över hälften av den totala beslagtagna mängden cannabis under de senaste fem åren. Både antalet beslag och de beslagtagna mängderna i **EU** ökade 2002 efter att ha minskat 2001.

Ecstasy konkurrerar nu med amfetaminer om att vara Europas näst vanligaste drog

Uppgifter som släpps i dag visar att ecstasy nu i vissa länder – **Tjeckien, Tyskland, Irland, Nederländerna, Portugal** och **Förenade kungariket** – kan vara på väg att komma ifatt eller gå om amfetaminerna när det gäller platsen som Europas näst vanligaste drog efter cannabis. De tillgängliga övergripande uppgifterna visar

att de europeiska trenderna för andelen som har använt ecstasy under det senaste året fortfarande är uppåtgående, medan motsvarande trender för amfetaminer är mer olikartade i de flesta länderna.

Mellan 0,5% och 7% av de vuxna (15–64 år) har någon gång testat ecstasy, att jämföra med 0,5–6% för amfetaminer. I **Förenade kungariket** är det dock hela 12% som någon gång har använt amfetaminer.

Omkring två tredjedelar av **EU-medlemsstaterna** uppger att det bland unga människor i åldern 15–34 år är vanligare att ha använt ecstasy än amfetaminer under det senaste året. Mellan 5% och 13% av de unga männen mellan 15 och 24 år i **Tjeckien, Spanien, Irland, Lettland, Nederländerna** och **Förenade kungariket** uppger att de har använt ecstasy under det senaste året. Över lag förefaller dock förekomsten av ecstasy- och amfetaminmissbruk enligt uppgifterna från skolenkäter (bland 15–16-åringar) vara mer stabil eller till och med minska något i en del länder.

Europa stod även 2002 för majoriteten av amfetaminbeslagen i världen (86% av mängden). Under de senaste fem åren har **Förenade kungariket** varit ledande inom **EU** när det gäller amfetaminbeslag. Missbruk av stimulantia av amfetamintyp är sällan huvudskälet till att någon söker missbruksbehandling, men det finns några undantag: 52% av behandlingsklienterna i **Tjeckien**, 35,3% i **Finland** och 29% i **Sverige** uppger sådana stimulantia som ett huvudskäl till att de sökt behandling.

Trots växande problem med koppling till användning av metamfetaminer i **Asien** och **USA** verkar den mer betydande användningen av denna drog inom **EU** vara begränsat till **Tjeckien**, där det har funnits en inhemsk produktion av drogen sedan 1980-talet. Enstaka rapporter väcker dock oro över att metamfetaminerna kan vara på frammarsch i andra delar av Europa. Det finns uppgifter om mindre omfattande metamfetaminproduktion i **Belgien, Tyskland, Estland, Frankrike, Lettland, Litauen** och **Förenade kungariket**, och det rapporteras om beslag under 2002 i **Tjeckien, Danmark, Estland, Litauen, Norge** och **Sverige**.

Europa är fortfarande en av de viktigaste regionerna i världen när det gäller framställning av ecstasy, men produktionen av denna drog ökar nu i **Nordamerika** och **Asien**. Det sker ecstasyproduktion i viss omfattning i flera europeiska länder, men det är fortfarande **Belgien** och **Nederländerna** som står för den mest betydande produktionen. De beslagtagna ecstasymängderna ökade i de flesta **EU**-länderna år 2002.

Dödsfall där ecstasy är inblandat är en relativt sällsynt företeelse i de flesta **EU**-länderna. Dödsfall som direkt orsakas av drogen är ännu sällsyntare. År 2002 rapporterade **Tyskland** åtta dödsfall där ecstasy var direkt inblandat, **Frankrike** och **Österrike** rapporterade två sådana fall vardera och **Grekland** ett. Preventionsarbetet i nöjessammanhang där ecstasymissbruk kan förekomma har blivit något mer omfattande inom **EU**, särskilt i de **nya medlemsstaterna**. Detta arbete syftar bl.a. till att uppmuntra en negativ inställning till droger och till att främja en säkrare miljö i sådana sammanhang (t.ex. förebyggande av nödsituationer samt första hjälpen och säkerhetsåtgärder).

Missbruket förändras

Mönstren för det problematiska narkotikabruket fortsätter att utvecklas, säger **ECNN**. I vissa länder, där missbrukarna har tenderat att vara kroniska opiatmissbrukare, ser man i dag allt fler blandmissbrukare och stimulantiamissbrukare. Bland exemplen på detta märks **Tyskland** och **Nederländerna**, som uppger att andelen crackmissbrukare bland deras missbrukare har ökat, och **Spanien** och **Italien**, som rapporterar att missbrukarna av kokain blir allt fler.

Mindre än 1% av **EU**:s vuxna befolkning (i åldern 15–64 år) kan definieras som missbrukare av narkotika. Detta innebär att det finns totalt mellan 1,2 och 2,1 miljoner missbrukare i det utvidgade **EU**. När det gäller rapporterade skattningar av andelen missbrukare ligger **Danmark, Italien, Luxemburg, Portugal** och **Förenade kungariket** högt (6–10 fall per 1 000 vuxna invånare) medan **Tyskland, Grekland, Nederländerna, Polen** och **Finland** ligger lågt (mindre än 4 fall per 1 000 vuxna invånare). Medelhöga till låga skattningar redovisas av **Tjeckien** (4,9 fall per 1 000 vuxna) och **Slovenien** (5,3).

Uppgifterna visar att missbruket av narkotika har ökat sedan 1990-talet i **Belgien, Danmark, Tyskland, Italien, Luxemburg, Finland, Förenade kungariket** och **Norge**. Indikatoruppgifter från **Estland** tyder enligt rapporten på en kraftig ökning.

Heroinmissbruket är nu relativt stabilt i många **EU**-länder och antalet nyblivna missbrukare har minskat sedan 1990-talet. Det är dock möjligt att detta inte stämmer för de nya **EU**-länderna, där uppgifterna är mer begränsade. Mindre än hälften av alla opiatmissbrukare i **EU** som får behandling för första gången uppger att de injicerar, och i **Spanien, Nederländerna** och **Portugal** förefaller det vara en relativt liten andel av heroinmissbrukarna som injicerar drogen. Däremot är det vanligare i **Tjeckien, Slovenien** och **Finland** att missbrukarna uppger sig injicera, och i **Tyskland, Irland, Finland** och de **nya EU-medlemsstaterna** finns det tecken som tyder på att injektionsmissbruket kanske fortfarande ökar. **ECNN** uppskattar att det i dagsläget finns mellan 850 000 och 1,3 miljoner aktiva injektionsmissbrukare (dvs. personer som har injicerat droger under den senaste månaden) i **EU**.

Vissa rapporter om handel med fentanyl – ett syntetiskt opiat som kan vara upp till hundra gånger starkare än heroin – har nyligen väckt oro i **Europa**. Det finns uppgifter om beslag i **Ryssland** och i länderna kring **Östersjön**. Både fentanyl och metylfentanyl har dykt upp på narkotikamarknaden i **Estland, Finland** och **Sverige**, och ett antal överdoser med koppling till dessa droger har rapporterats under de senaste två åren. "En mer betydande ökning av mängden fentanyl på den europeiska narkotikamarknaden skulle vara mycket oroande, eftersom risken är stor för att denna drog skall orsaka problem", står det i rapporten.

Liten men signifikant minskning av antalet narkotikarelaterade dödsfall

Enligt dagens rapport har det på senare år skett en mindre minskning av de narkotikarelaterade dödsfallen i **EU** som helhet. Antalet narkotikarelaterade dödsfall sjönk från 8 838 år 2000 till 8 306 år 2001, vilket innebär en liten men signifikant minskning på 6%. **Frankrike** och **Spanien** rapporterar en fallande trend sedan mitten av 1990-talet, medan **Tyskland, Grekland, Irland, Italien, Portugal** och **Norge** rapporterar en mer markant minskning efter år 2000.

Denna positiva utveckling beror sannolikt på att injektionsmissbruket har minskat i vissa länder och på att man har byggt ut substitutionsbehandlingen och ökat räckvidden för preventionsarbetet (t.ex. genom insatser som andra missbrukare gör i nödsituationer med koppling till narkotika och genom utbildningsmaterial om överdosrisker). Trots detta, säger **ECNN**, ligger antalet överdosdödsfall fortfarande på en historiskt sett hög nivå, och det är inte säkert att den nuvarande nedåtgående trenden kommer att fortsätta. Det finns tecken som tyder på att antalet narkotikarelaterade dödsfall snart kan komma att stiga i de **nya EU-medlemsstaterna**.

Hiv minskar i vissa länder men epidemirisken är fortfarande hög

Det råder djup oro över de fortsatta hiv-epidemierna i några av de **nya EU-medlemsstaterna** och deras grannländer. **Estland, Lettland, Ryssland** och **Ukraina** är de länder som har de snabbast växande hiv-epidemierna i världen – även om det finns tecken på att epidemierna i **Estland** och **Lettland** redan kan ha nått sin höjdpunkt. I **Västeuropa** förefaller smittspridningen ha stabiliserats eller vara på tillbakagång bland injektionsmissbrukarna, men även i flera av de "gamla" **EU**-länderna finns det tecken på ökat riskbeteende, antingen på vissa platser eller i vissa grupper.

I **Estland** och **Lettland**, där hiv-incidensen bland testade injektionsmissbrukare var som högst 2001, sjönk andelarna mellan 2001 och 2002 – i **Estland** från 991 till 525 fall per miljon invånare och i **Lettland** från 281 till 170 –, men totalandelarna är ändå mycket höga. De nationella skattningsarna av hiv-prevalensen bland injektionsmissbrukarna är högst i **Estland, Lettland** och **Polen**, men det finns också tecken på att en minskning nyligen har skett. En avsevärt högre hiv-prevalens bland injektionsmissbrukare har konstaterats i lokala studier i dessa länder (omkring 40% i **Estland**, 20% i **Lettland** och 30% i **Polen**), och den lokala prevalensen i Riga (**Lettland**) fortsätter att stiga. I vissa andra **nya EU-medlemsstater** – **Tjeckien, Slovenien** och **Slovakien** – är hiv-prevalensen bland injektionsmissbrukarna mycket låg, under 1%.

Det råder fortfarande en extremt hög prevalens bland injektionsmissbrukarna av antikroppar mot hepatit B-virus (upp till 85%) och mot hepatit C-virus (upp till 95%). Detta understryker behovet av behandling och prevention.

Hepatit C-prevalensen är lägre (25–33%) i en del länder som också uppger en låg hiv-prevalens bland injektionsmissbrukarna (bl.a. **Ungern, Slovenien** och **Slovakien**). Prevalensen av tuberkulos bland injektionsmissbrukarna i **EU** är fortfarande låg – utom möjligen i vissa av de **baltiska länderna** – men däremot är andelen smittade stor i vissa av unionens grannländer, vilket aktualiserar behovet av att förbättra den epidemiologiska övervakningen.

Både antalet sprut- och nålbytesprogram och dessas geografiska täckning har fortsatt att öka i många **EU**-länder. I synnerhet har det skett en snabb utbyggnad av nya program i alla delar av **Estland** och **Lettland** som reaktion på de senaste årens hiv-epidemier.

ANDRA VIKTIGA FRÅGOR SOM TAS UPP I DAGENS RAPPORT

- Om man ser till **EU** som helhet har det skett en konstant ökning av alla typer av missbruksbehandling sedan mitten av 1990-talet. Substitutionsbehandling har blivit den vanligaste formen av specialiserad missbruksbehandling för opiatmissbrukare i **EU**. Den senaste statistiken visar att medan det i de **15 "gamla" EU-medlemsstaterna** år 1999 var uppskattningsvis 320 000 personer som fick behandling med opiatsubstitut, hade antalet 2003 ökat till över 410 000. Över lag är efterfrågan dock större än utbudet i en del länder. Tillgången på substitutionsbehandling är sämre i de **nya EU-länderna** (utom i **Malta**, där sådan behandling har funnits sedan 1987, och i **Slovenien**, där man började erbjuda sådan behandling 1991).
- Narkotikapreventionen blir nu tack vare bättre kvalitetsstyrning och övervakning allt effektivare i ett antal **EU**-länder (**Tjeckien, Spanien, Irland, Litauen, Portugal, Slovenien, Sverige** och **Förenade kungariket**). I **Grekland, Portugal** och **Sverige** bygger preventionspolitiken i allt högre grad på moderna begrepp och tydligare strukturer; preventionsarbetet i skolorna är bättre definierat och genomförs på ett bättre sätt än tidigare. Men över lag är faktaunderlaget för preventionsarbetet i **EU** fortfarande svagt och det behövs ytterligare investeringar i preventionsprogram. Detta gäller i synnerhet för "riktad prevention", som vänder sig till de mest utsatta grupperna; denna verksamhet är fortfarande underutvecklad i många länder. Det framkommer allt starkare belägg för att man genom riktad prevention kan nå påtagliga resultat, och detta arbetssätt har på senare tid fått ökad uppmärksamhet i några länder (bl.a. **Ungern, Finland** och **Sverige**).
- Rum för narkotikakonsumtion – där missbrukare av narkotika kan konsumera sina droger under hygieniska förhållanden i bemannade lokaler – finns nu i **39 städer** i tre **EU**-länder, nämligen **Spanien, Tyskland** och **Nederländerna**, och dessutom i **Schweiz**. Det finns vissa belägg som tyder på att sådana konsumtionsrum kan bidra till att ge svårnådda grupper bättre tillgång till primärvården, socialtjänsten och behandlingsvården samt minska hälsoriskerna, t.ex. överdosrisken. Trots detta är dessa lokaler kontroversiella och det har ifrågasatts om de är förenliga med skyldigheterna enligt de internationella FN-överenskommelserna om narkotikakontroll.
- Förekomsten av narkotikamissbruk i fängelserna varierar betydligt inom **EU**. I olika undersökningar säger mellan 8% och 60% av internerna att de har använt narkotika medan de suttit i fängelse, och mellan 10% och 36% uppger att de har använt narkotika under det senaste året. En liknande variation finns när det gäller injektionsmissbruk i fängelserna – i olika undersökta fängelser uppger så få som 0,2% eller så många som 34% av internerna att de har injicerat i fängelset. Substitutionsbehandling förekommer nu i allt större utsträckning och erbjuds vid samtliga fängelser i **Belgien, Danmark, Spanien, Österrike** och **Slovenien**.
- I **Tjeckien, Estland, Litauen, Ungern, Polen** och **Slovenien** mer än fördubblades antalet rapporterade brott mot narkotikalagarna mellan 1997 och 2002. Däremot minskade antalet rapporterade narkotikabrott år 2002 i **Estland, Irland, Italien, Lettland, Portugal, Finland** och **Slovenien** (dessa minskningar bör dock tolkas med försiktighet eftersom de kanske bara är uttryck för kortvarig fluktuation). I de flesta **EU-medlemsstaterna** är cannabis den drog som oftast förekommer i samband med rapporterade brott mot narkotikalagarna, även om det i **Litauen** och **Luxemburg** är heroin som förekommer oftast.

Noter:

(¹) ECNN:s **årsrapport för 2004** bygger bl.a. på **nationella rapporter** från Reitox-nätverket av nationella kontaktpunkter. Dessa rapporter lämnades in 2003, och de uppgifter från statistikregister som ingår i rapporterna avser därför rapporteringsåret 2002. Övrig kvalitativ information och bakgrundsinformation återspeglar den uppgiftstillgång som rådde andra halvåret 2003, då kontaktpunkterna i nätverket senast skulle lämna in sina rapporter.

Pressmeddelanden på 20 språk samt **årsrapporten**, en **statistikbulletin**, **sammanfattningar av läget i de enskilda länderna** och Reitox-kontaktpunkternas **nationella rapporter** finns på <http://annualreport.emcdda.eu.int>

För att minska belastningen på huvudwebbplatsen kommer **ECNN** också att erbjuda en alternativ webbplats med adressen <http://emcdda.kpnqwest.pt> där rapporten och pressmeddelandena kommer att finnas.